

VI MÅSTE STOPPA VINSTER I VÄLFÄRDEN

Handels anställda behöver en väl fungerande välfärd. Bra och jämlika förskolor och grundskolor är en förutsättning för att föräldrar ska kunna arbeta. En bra gymnasieutbildning behövs för att unga ska kunna förankra sig på arbetsmarknaden. En väl fungerande äldreomsorg är nödvändig för att anställda – oftast kvinnor – inte ska tvingas lämna arbetsmarknaden för att ta hand om sina gamla föräldrar. En god och jämlik hälso- och sjukvård behövs för alla under hela livet.

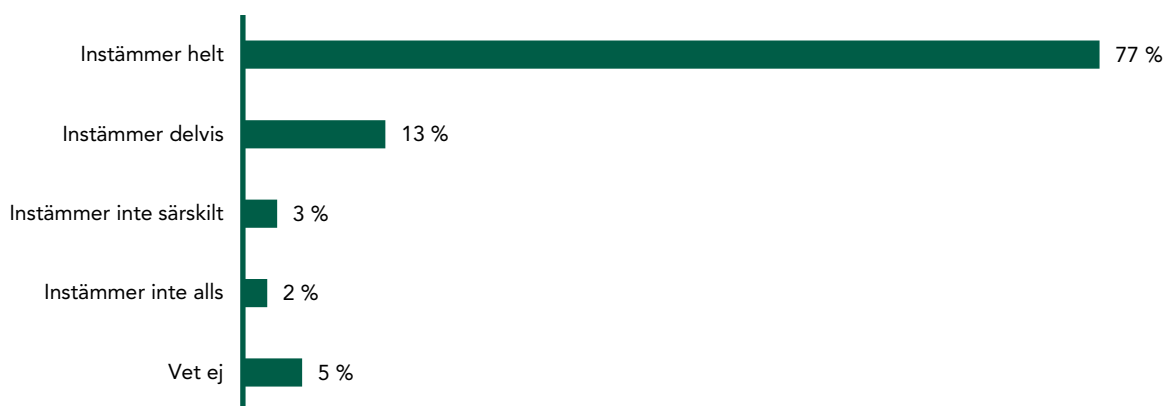
Med tanke på välfärdens centrala roll för ett fungerande arbets- och familjeliv är det inte förvä-

rande att Handels medlemmar vill stoppa vinstjakten i välfärden.

Så tycker Handels medlemmar

Idag går flera miljarder av det vi betalar i skatt till privata vinster istället för till välfärd. En klar majoritet av Handels medlemmar är emot detta. Det visar en undersökning utförd av undersökningsföretaget Novus år 2021 där frågan ställts till medlemmar i Handels om hur de ser på vinstdrivande företag i välfärden. Frågan handlade om i vilken grad de svarande instämde i påståendet att skattepengar till välfärdstjänster inte ska gå till vinster för privata företag. Att instämma helt tolkar vi som att anse att välfärdstjänster inte alls ska gå till vinster.

**I vilken utsträckning instämmer du i följande påstående:
De skattepengar som betalar barnomsorg, äldreomsorg, vård, skola och
liknande välfärdstjänster ska inte gå till vinster för privata företag**

Källa: Handels (2021), Novus/Handels medlemsundersökning om politiska uppfattningar

Att instämna delvis tolkar vi som att anse att någon form av begränsning av vinster behövs. Att inte instämna tolkar vi som att vara emot begränsning av vinster.

Resultatet är mycket tydligt. Hela 77 procent håller med om att skattepengar inte ska gå till vinster, och 13 procent instämmer delvis i detta. Vi kan därför utgå från att 92 procent av samtliga tillfrågade vill att vinstuttagen ska begränsas. Endast fem procent av Handels medlemmar håller inte med om detta och fem procent vet ej var de står i frågan.

Att en klar majoritet av Handels medlemmar är emot vinster i välfärden förklarar varför Handels kongresser flera gånger beslutat att Handels ska driva frågan om att sätta stopp för vinstjakten i välfärden och förhindra ytterligare privatiseringar. Och det är inte bara Handels medlemmar som är emot vinster i välfärden. Den oberoende undersökningsorganisationen SOM-institutet, vid Göteborgs universitet, visar i sin senaste undersökning att drygt två tredjedelar av hela väljarkåren inte vill tillåta vinstutdelning i skattefinansierad vård, skola, omsorg. (Martinsson 2021).

Vinst på skolan bara tillåtet i Sverige

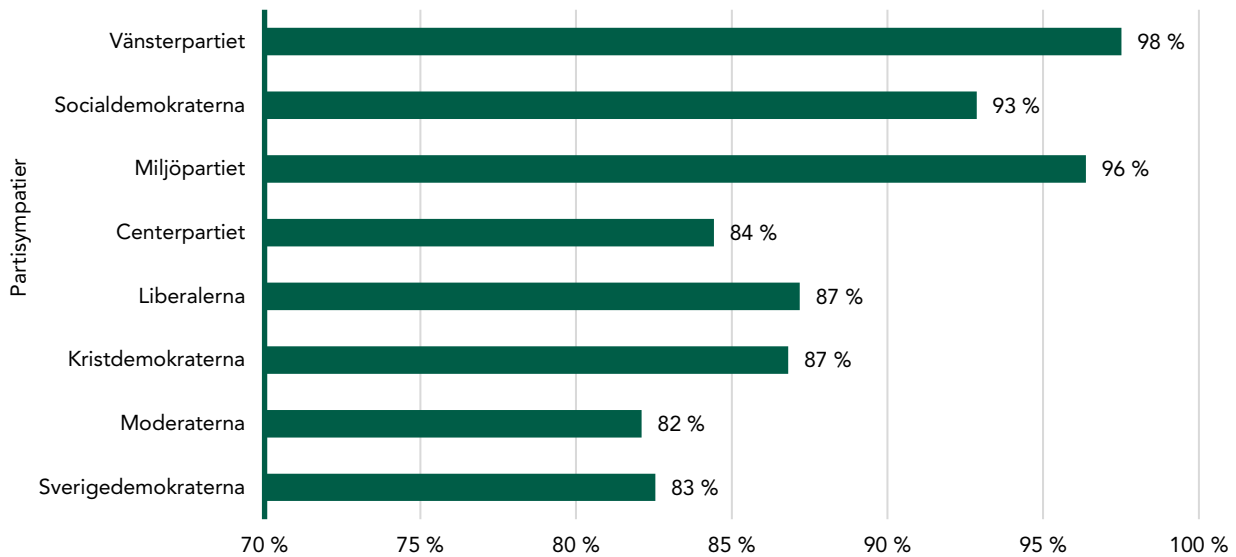
Myndighetsutövning, polis, domstolar, och försvar är områden som de allra flesta är överens om inte ska privatiseras. Detsamma borde gälla viktiga samhällsfunktioner som skolor, vård och omsorg, vilket också länge var fallet. Under 1990-talet infördes dock nästintill fri etableringsrätt för privata företag i välfärdssektorn. Deras vinstintresse tillsammans

med införandet av en ny styrningsstruktur inom offentlig sektor som kallas new public management (NPM) omvandlade medborgare till kunder (Carlén et al. 2014). Sättet som marknadskrafterna tillåtit styra välfärden i Sverige är unikt. Inom skolan är Sverige exempelvis det enda land i världen där privata företag kan göra vinst på skattepengar. Chile, som ofta beskrivits som ett laboratorium för nyliberalismen, hade tidigare samma upplägg som Sverige men införde ett vinstförbud 2016 eftersom de negativa konsekvenserna av marknadsstyrningen blivit för stora.

Vinstintresset ger både negativa effekter för välfärdens kvalitet och leder till ojämlikhet. Skattepengar som ska gå till välfärd hamnar som vinster hos riskkapitalbolag och andra privata aktörer. Vidare kan välfärdsbolag öka sina vinster genom att minska kostnaderna för personal och lokaler. Det leder till att minskade resurser går till faktisk välfärd och därmed påverkas kvaliteten. Personaltäthet, utbildningsnivå och anställningsförhållanden försämras i ett system med vinstdrift. Ett annat problem med välfärdsföretagens vinstintresse är att det leder till ojämlikhet och segregation.

Marcus Larsson på Tankesmedjan Balans (2020) visar hur skolföretagen med hjälp av attraktiva skolprofiler och kösystem ser till att attrahera de mest lönsamma eleverna, de som kräver minst resurser. Ofta har de högutbildade föräldrar och lätt för sig i skolan. Kvar i den kommunala skolan blir de mest resurskrävande eleverna utan tillräckliga resurser för att kompensera för de olika skolornas elevunderlag. Ett annat exempel på hur välfärdssek-

Instämmer helt eller delvis med att skattepengar som betalar välfärdstjänster inte ska gå till vinster för privata företag

Källa: Handels (2021), Novus/Handels medlemsundersökning om politiska uppfattningar.

torns marknadskrafter leder till ojämlikhet är Riksrevisionens (RIR 2014:22) granskning av hur privata vårdcentraler i större utsträckning väljer att etablera sig i resursstarka områden när ersättnings-system baseras på antal besök, eftersom de mest lönsamma patienterna finns där. I dessa områden är befolkningen ofta friskare men också mer benägen att besöka vården för symptom som egentligen skulle läkt av sig själva. Personer i resurssvagare områden är sjukare vilket innebär kostsammare behandlingar för vårdcentralerna. Samtidigt är de mindre benägna att uppsöka vården för lindriga symptom. Således har vårdresurser omfördelats från fattigare till rikare områden.

I Sverige har skandalerna om välfärdsbolag som gör enorma vinster på verksamhetens bekostnad avlöst varandra. Vårdjätten Attendo och Internationella engelska skolan (IES) är bara två exempel vi kunnat läsa om det senaste året. Först avslöjades att Attendo betalat ut miljonbelopp i bonus till chefer under pandemin samtidigt som de tagit emot 133 miljoner i statligt coronastöd (SVT 2021). Kort därefter uppdagades missförhållanden på ett av deras boenden i södra Stockholm (Expressen 2021). Flera anställda vittnade om en ohållbar situation med obemannade avdelningar på natten, boende som inte fick tillräckligt med mat och personal som försöker kompensera för bristerna genom att springa snabbare.

I slutet av 2021 kunde vi i DN (2021) läsa om IES och deras enorma vinster. Skolan grundades 1992 och

sedan dess har ägaren tjänat närmare en miljard kronor på företaget. Det är skattepengar som hamnat hos ägaren istället för att investeras i skolan samtidigt som IES har dränerat kommunerna på resurser och lockat till sig de mindre resurskrävande eleverna.

Vårt marknadsstyrda välfärdsystem möjliggör inte bara att företag kan göra vinster på skattepengar. Företagen inom den privata välfärdssektorn gör också kraftiga övervinster. Den konstaterar den statliga utredningen Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78). Vinsterna är betydligt högre än vinsterna för vanliga privata företag med en avkastning på totalt kapital som är nästan dubbelt så hög.

Majoritet av väljarna mot vinst

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill alla att vinstjakten i välfärden ska stoppas. Övriga partier: Centerpartiet, Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna vill bevara nuvarande system och fortsatt låta privata aktörer göra vinster på våra skattepengar på bekostnad av välfärdens kvalitet och jämlik tillgång till välfärd. Detta trots att de inte har sina egna väljare med sig. Bland Handels medlemmar, oavsett partisympati, instämmer en överväldigande majoritet helt eller delvis med att skattepengar som finansierar välfärden inte ska gå till vinster för privata företag. Bland de medlemmar som sympatiserar med Centerpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna, Moderater-

na eller Sverigedemokraterna är mellan 82 och 87 procent helt eller delvis emot vinster i välfärden. Motståndet mot vinster i välfärden är alltså starkt oavsett partisympati. En annan undersökning som gjorts på hela väljarkåren utförd av Novus opinion pekar åt samma håll. Enligt undersökningen vill majoriteten av alla partiets sympatisörer, förutom Moderaternas, begränsa vinsterna i välfärden (Sundin 2021).

Sammanfattningsvis finns det starka skäl för partierna att stoppa vinstjakten i välfärden: Skattepengar som borde gå till att förbättra välfärden går idag till privata företags vinster. Detta försämrar välfärdens kvalitet, skapar ojämlik välfärd och leder till segregation. En klar majoritet av väljarkåren vill stoppa vinsterna i välfärden.

Vi vill att politikerna ska:

- Införa förbud för att ta ut vinst för privata företag som utför skattefinansierad verksamhet inom vård, skola och omsorg.

Referenser

- Carlén, S., Persson C. & Suhonen, D. (2014). Reinfeldtkoden. Den ädla konsten att rasera den svenska modellen, Ordfront.
- DN. (2021). Barbara Bergström: "Kritiken mot vår skola har inget med verkligheten att göra. Det är bullshit", 2021-12-09.
- Expressen. (2021). Håkan, 77, rasar i vikt: "Ofta hungrig", 2021-06-11.
- Handels (2021), Novus/Handels medlemsundersökning om politiska uppfattningar
- Larson, M. (2020). De lönsamma - en bok om varför skolor slåss om elever. Tankesmedjan Balans.
- Martinsson, J. (2021). Långsiktiga trender och viktiga samhällsproblem. SOM-institutet.
- RIR 2014:22. Riksrevisionen granskar: Staten och vården. Primärvårdens styrning – efter behov eller efterfrågan?
- SOU 2016:78. Välfärdsutredningen. Ordning och reda i välfärden: betänkande.
- Sundin, K. (2021). Den ignorerade majoriteten. Två av tre vill begränsa vinster i välfärden. Katalys.
- SVT. (2021). Attendo fick coronastöd – miljonbonus till chefer, 2021-05-03.